

Kriminaliteta v Sloveniji v letu 1992

Staš Svetek*

Kriminalna statistika organov za notranje zadeve Republike Slovenije v letu 1992 kaže skokovit porast obravnavanih kaznivih dejanj. Število kaznivih dejanj je v primerjavi s prejšnjim letom poraslo od 42 250 na 54 085 oz. za 28 %. Tako velikega števila kaznivih dejanj v posameznem letu še ni bilo evidentiranega, odkar obstajajo primerljivi podatki zanje. Med premoženjskimi delikti se je povečalo zlasti število vlomnih tatvin v različne objekte in avtomobile, med krvnimi delikti pa je zaskrbljujoče naraščanje umorov, predvsem zaradi koristoljubja. Na vedno večjo prisotnost organiziranega kriminala v Sloveniji so opozorila kazniva dejanja z elementi nasilja in kazniva dejanja, ki kažejo znake organiziranosti storilcev (tihotapstvo in preprodaja orožja, mamil, ponarejenega denarja ter ukradenih vozil).

Močno se je povečala tudi mladoletniška kriminaliteta. Za mladoletne osumljence je bila značilna bolj pogosta uporaba profesionalnih načinov storitve in bolj nasilno ravnanje. Povprečna starost osumljenцев se vedno bolj znižuje. Precej je porasla tudi gospodarska kriminaliteta, pri čemer je zaskrbljujoč porast težjih gospodarskih deliktov, ki so povzročili veliko materialno škodo.

Od skupnega števila kaznivih dejanj so organi za notranje zadeve preiskali 55,5 % oz. 30 021 kaznivih dejanj, zaradi katerih so javnemu tožilstvu ovadili 37 737 osumljenih storilcev. Večje število obravnavanih in preiskanih kaznivih dejanj (7 082 več preiskanih kaznivih dejanj kot leto prej) je odraz relativne uspešnosti organov za notranje zadeve pri odkrivanju in preiskovanju kriminalitete, saj povečanje kriminalitete praviloma spremlja sorazmerno poslabšanje njene preiskovanosti. Uspešnejše delo na področju zatiranja kriminalitete je med drugim posledica boljše kadrovske zasedenosti in organizacijskih sprememb v kriminalistični službi.

Ključne besede: kriminaliteta, kriminalna statistika, kazniva dejanja, osumljenci, organi za notranje zadeve.

UDK 343.3/7 (497.12) »1992«

UVOD

Podatki o kriminaliteti so povzeti po evidenci kaznivih dejanj Ministrstva za notranje zadeve Republike Slovenije. V evidenco niso zajeta kazniva dejanja ogrožanja cestnega prometa, ki se zaradi specifične problematike vodijo posebej. Prav tako v statističnem prikazu kriminalitete niso upoštevana kazniva dejanja, za katera je bilo ugotovljeno, da so jih povzročili otroci, ker le-ti niso subjekt kazensko-pravne odgovornosti.

Med različnimi vrstami uradnih statistik o kriminaliteti (o prijavljenih oz. zaznanih dejanjih, ovadenih storilcih, obtoženih in obsojenih osebah) so po mnenju strokovnjakov policijske statistike najbolj zanesljiv kazalec gibanja kriminalitete in njene strukture. Kljub temu, da na število uradno ugotovljenih kaznivih dejanj vpliva vrsta subjektivnih in objektivnih dejavnikov (pripravljenost oškodovancev prijaviti kaznivo dejanje, zmogljivost in usmerjenost policije v obravnavanje posameznih vrst kaznivih dejanj ali storilcev ipd.) in da se v različnih obdobjih spreminjajo tudi merila o tem, kaj je kaznivo in kaj ne, so tovrstni statistični podatki nujno potrebni za oceno stanja v določenem obdobju, saj drugega bolj ustreznega merila ni. Seveda pa jih je treba obravnavati previdno in kritično.

Potrebno je namreč upoštevati, da je vsak statistični prikaz le večji ali manjši približek dejanskemu stanju. Tako so tudi policijski podatki o kriminaliteti relativen odraz dejanskega stanja in gibanja kriminalitete. Odvisni so od dejavnosti vseh subjektov, ki kazniva dejanja odkrivajo, prijavljajo in obravnavajo. Zlasti kazniva dejanja, kjer ni očitne žrtve, so verjetno precej številnejša kot kažejo uradni podatki (večje temno polje). Gre predvsem za kriminaliteto v zvezi z zlorabo mamil, nedovoljeno trgovino z orožjem, grožnje, izsiljevanja in drugo t. i. mafijsko kriminaliteto, posamezne vrste gospodarskih kaznivih dejanj, računalniški kriminal in druga kazniva dejanja, kjer žrtev ni vedno pripravljena dejanje prijaviti (spolna kazniva dejanja, dejanja z manjšo premoženjsko škodo, nasilna dejanja, kjer se žrtev boji maščevanja storilca ipd.).

Obseg temnega polja se nenehno spreminja, tako kot se spreminjajo dejavniki, od katerih je odvisno. Zato porast znane kriminalitete lahko pomeni, da se je število kaznivih dejanj dejansko povečalo, lahko pa tudi to, da se je npr. zaradi spremenjene kazenske zakonodaje, večje učinkovitosti policije ipd. zmanjšal obseg temnega polja. Slednje je bolj verjetno pri tistih oblikah kriminalitete, ki jih je težje odkriti in je zato temno polje večje.

Pri interpretaciji statističnih podatkov je zato zelo pomembna njihova vsebinska dopolnitev z izstopajočimi primeri, pojavnimi oblikami, no-

* Staš Svetek, analitik v Upravi kriminalistične službe Ministrstva za notranje zadeve Republike Slovenije, Štefanova 2, 61001 Ljubljana.

vimi vrstami kriminala ipd. Pri tem je potrebno upoštevati tudi bolj ali manj ustrezno zakonodajo (ki omogoča, da npr. nekatere očitne goljufigije pravno niso sankcionirane, da se pristojnosti in pooblastila policije ožijo brez ustreznih rešitev za njihovo nadomestilo ipd.), bolj ali manj ustrezno kriminalno politiko ter sodelovanje med organi pregona, drugimi državnimi institucijami in državljani pri preprečevanju, odkrivanju in sankcioniranju kaznivih dejanj. Le tako zaokrožen pogled lahko odraža kolikor toliko realno stanje na področju kriminalitete.

1. SPLOŠNE ZNAČILNOSTI KRIMINALITETE

Republika Slovenija je geografsko majhno, gosto naseljeno in tranzitno območje. Takšne okoliščine so ugodne za razvoj kriminalitete, ki pa jih po drugi strani nevtralizira dokaj enakomerna naseljenost brez izrazitih velemestnih naselij.

Struktura evidentiranih kaznivih dejanj v zadnjih letih kaže precej enakomerno razporeditev na 95 % klasične ter 5 % gospodarske kriminalitete. V klasični kriminaliteti prevladujejo premoženjska kazniva dejanja (80 % celotne kriminalitete), znotraj teh pa kazniva dejanja tatvin, vlomov, poškodovanja tuje stvari ipd. V zadnjem obdobju se povečujejo predvsem hujše oblike premoženjskih deliktov, kazniva dejanja z elementi nasilja ter posamezne organizirane oblike izvrševanja kaznivih dejanj.

Pregled prostorske razporeditve kriminalitete kaže, da je več kot četrtina kaznivih dejanj evidentiranih v republiškem središču, Ljubljani. Poleg Ljubljane so s kriminalom obremenjena tudi regijska središča, predvsem Maribor, Celje in Koper.

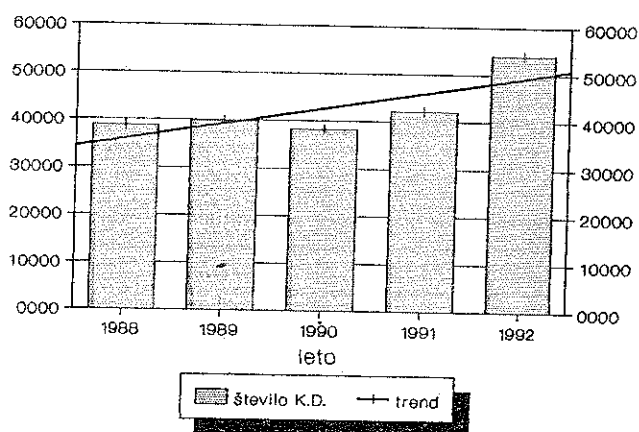
Od leta 1990 dalje je v Sloveniji pričelo skokovito naraščati število kaznivih dejanj, spreminjati pa se je začela tudi struktura kriminalitete, kar se kaže predvsem v naraščanju kaznivih dejanj z elementi nasilja ter organiziranega kriminala.

Porast in spreminjanje strukture kriminalitete je mogoče pojasniti s/z:

— poglobljanjem ekonomske krize, ki že od začetka osemdesetih let dalje znižuje življenjski standard ljudi,

— uvajanjem tržnega gospodarstva od leta 1989, ki po eni strani prej prikriti presežek zaposlenih spreminja v čedalje večjo dejansko

GRAFIKON 1: Gibanje kaznivih dejanj od leta 1988 do 1992

brezposelnost in brezperspektivnost, zlasti mladih ljudi, po drugi strani pa tržnemu gospodarstvu neustrezna zakonodaja povečuje število gospodarskih deliktov, ter

— vojno na ozemlju nekdanje Jugoslavije, zaradi katere je Slovenija postala območje, prek katerega potekajo vedno številnejše kriminalne poti med vzhodom in zahodom.

Leto 1991 so zaznamovali izjemni dogodki v zvezi z osamosvojitvijo Republike Slovenije, dokončnim razpadom Jugoslavije in začetkom vojne na tem območju. Poglobitev splošne gospodarske krize, ki je temu sledila, je povečala socialne napetosti, ki so poleg nedorečenega pravnega sistema in vojne v bližnjih republikah glavni dejavniki, ki trenutno vplivajo na obseg in pojavnost oblike kriminalitete v Sloveniji. Ugotovitve kriminologov ter gibanje kriminalitete v zadnjih letih kažejo, da se je le-ta začela približevati obsegu in pojavnim oblikam, ki so značilne za razvitejše evropske države.

Za leto 1992 je bilo značilno izredno povečanje števila kaznivih dejanj in nadaljnje spreminjanje strukture kriminalitete, ki se je kazalo predvsem v naraščanju kaznivih dejanj z elementi nasilja ter hujših premoženjskih in gospodarskih deliktov, v povečanju deleža mladoletniške kriminalitete ter porastu kaznivih dejanj, ki kažejo znamenja organiziranega kriminala.

1.1. Organizirani kriminal

Pojav organiziranega kriminala v Sloveniji je policija prvič opazila leta 1990. Na prisotnost organiziranega kriminala so po eni strani opo-

zorila kazniva dejanja z elementi nasilja, ki so značilna za tovrstni kriminal (izsiljevanja, ugrabitve, umori ali poskusi umora itd.), po drugi strani pa kazniva dejanja, ki večinoma kažejo znake organiziranega kriminala (tihotapstvo in preprodaja orožja, mamil, razpečevanje ponarejenega denarja, tatvine avtomobilov, »pranje denarja«).

Po odkritih organiziranih kriminalnih skupinah v letu 1992 je mogoče sklepati, da se stopnjuje organiziranost in konspirativnost kriminalnih skupin, ki delujejo na območju Slovenije, vendar pa zaenkrat še ne moremo govoriti o pojavu »mafije«, čeprav tudi tovrstni kriminal poskuša prodreti v politične in državne strukture. Gre bolj za organizirane kriminalne skupine, povezane tudi s podobnimi skupinami iz drugih držav, ki pri svoji dejavnosti uporabljajo »mafijske metode« kot so bombni napadi, podstavljanje eksploziva, požigi različnih objektov ipd.

1.2. Splošne značilnosti kriminalitete v letu 1992

Organi za notranje zadeve so v letu 1992 obravnavali 54 085 kaznivih dejanj oz. 28,0 % več kot leto prej. V povprečju je bilo na območju Republike Slovenije 27,4 kaznivih dejanj na 1000 prebivalcev. Najbolj obremenjena so bila območja UNZ Ljubljana (38,1 kaznivih dejanj na 1000 prebivalcev), UNZ Koper (30,4), UNZ Celje (30,0) in UNZ Maribor (27,5).

V okviru klasične kriminalitete se je med premoženjskimi delikti povečalo zlasti število vlomnih tatvin v različne objekte in avtomobile. Iz načinov storitve in po izbiri objektov je razvidno, da je bilo veliko vlomnih tatvin skrbno pripravljenih in izvedenih, kar kaže na večjo stopnjo profesionalnosti in povezanosti storilcev kot v preteklosti. Med kaznivimi dejanji zoper življenje in telo je zaskrbljujoče naraščanje števila umorov. Motivi zanje so bili bolj raznoliki kot v preteklosti. Povečalo se je predvsem število umorov iz koristoljublja, v ozadju nekaterih umorov ali poskusov umora pa so bili obračuni med kriminalnimi skupinami.

Na organiziran kriminal v Sloveniji je v letu 1992 opozoril porast izsiljevanja, posebnih oblik izsiljevanja, protipravnega odvzema prostosti, poškodovanja tuje stvari, posebnih primerov umorov ali poskusov umora ipd., po drugi strani pa tihotapstvo in preprodaja orožja ter mamil, ponarejanje denarja, tatvine avtomobilov, »pranje« denarja ipd.

Močno se je povečala mladoletniška kriminaliteta. Poleg visokega porasta večine kaznivih dejanj je bilo za leto 1992 značilno pogostejše delovanje mladoletnikov v skupinah ali v sotočinstvu, uporaba profesionalnih metod pri vlomnih tatvinah ter bolj nasilno ravnanje. Posebej zaskrbljujoče je dejstvo, da je med ovadenimi osumljenci vedno več mladih ljudi. Najpogostejša starost osumljencev v času storitve kaznivega dejanja (med vsemi ovadenimi osebami) je bila v letu 1992 le 15 let (v letu 1991 — 17 let).

Narasla je tudi gospodarska kriminaliteta. Organi za notranje zadeve so odkrili vrsto nezakonitosti pri lastninskem preoblikovanju družbenega premoženja, zlasti ustanavljanja vzporednih podjetij ter lastninjenja družbenih podjetij s pomočjo tujih ali lastnih podjetij v tujini. Protipravno prilaščanje družbenega premoženja se je kazalo tudi v obliki programiranih stečajev, nenamenske uporabe sredstev republiškega proračuna, fiktivnih vplačil lastninskih deležev ter napak pri registraciji podjetij v mešani lasti. Za tovrstno kriminaliteto v letu 1992 so bili značilni tudi elementi organiziranega kriminala (predvsem na zunanjetrgovinskem področju) ter močan porast poslovnih goljufij. Odkrivanje številnih oblik gospodarske kriminalitete je še vedno precej oteževala neustrezna kazenska in lastninska zakonodaja.

1.3. Preiskanost kaznivih dejanj

Policisti so od skupaj 54 085 kaznivih dejanj preiskali 30 021 oz. 55,5 % kaznivih dejanj, kar je nekoliko boljše skupna preiskanost kot leto prej, ko je znašala 54,3 %. Iz tabele 1 je razvidno, da isto velja tudi za naknadno preiskanost kaznivih dejanj, pri katerih osumljenec ob zaznavi ni bil znan, temveč je bil odkrit pozneje. Strokovnjaki ocenjujejo, da je povečanje deleža preiskanih kaznivih dejanj v letu 1992 svojevrstna izjema, saj povečanje kriminalitete praviloma spremlja sorazmerno slabša uspešnost pri njenem preiskovanju.

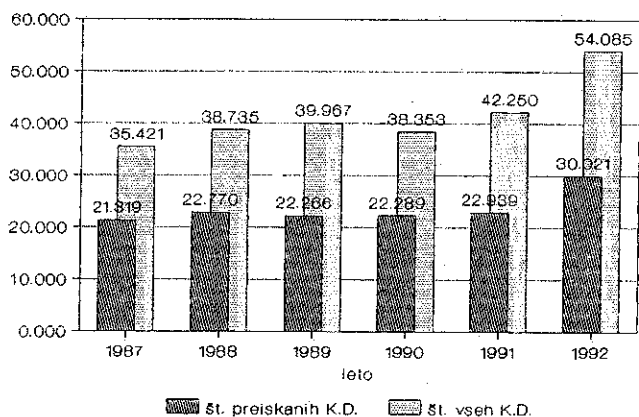
Podatki o preiskanosti kaznivih dejanj v obdobju od leta 1988 do 1991 kažejo težnjo po upadanju. Med drugim je to posledica premajhnega števila operativnih delavcev organov za notranje zadeve, ki niso mogli slediti zaostrovanju kriminalitetne problematike. V zadnjih dveh letih je zato prišlo do organizacijskih sprememb in boljše kadrovske zasedenosti v organih za notranje zadeve, kar se je odrazilo tudi v uspešnejšem preiskovanju kaznivih dejanj v letu 1992.

Tabela 1: Število kaznivih dejanj, skupna in naknadna preiskanost * od leta 1988 do 1992 (k. d. = kazniva dejanja)

Leto	Št. k. d.	Št. preisk. k. d.	Skupna preisk. (v %)	Št. k. d. z nezn. osum. ob zaznavi	Št. naknadno preiskanih k. d.	Naknadna preiskanost (v %)
1988	38 735	22 770	58,8	25 778	9 813	38,1
1989	39 967	22 266	55,7	26 877	9 176	34,1
1990	38 353	22 289	58,1	25 525	9 461	37,1
1991	42 250	22 939	54,3	28 920	9 609	33,2
1992	54 085	30 021	55,5	36 160	12 096	33,4

* — Skupna preiskanost je delež vseh kaznivih dejanj z znanimi osumljenci, ne glede na to, kdaj so bili odkriti, medtem ko predstavlja naknadna preiskanost delež kaznivih dejanj, pri katerih osumljenec ob zaznavi in bil znan, temveč je bil odkrit kasneje.

GRAFIKON 2: Gibanje preiskanih kaznivih dejanj v obdobju od leta 1987 do 1992

1.4. Primerjava s kriminaliteto sosednjih držav

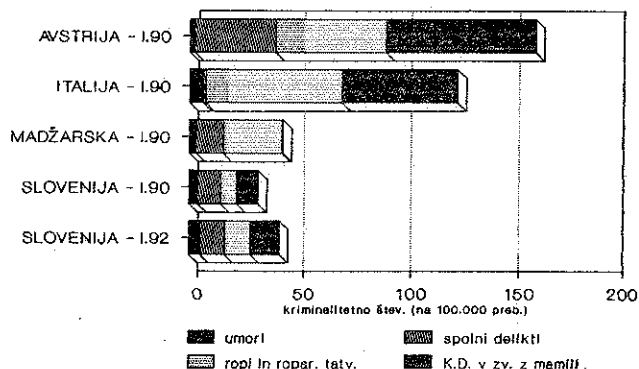
Mednarodna primerjava celotnega obsega kriminalitete največkrat ni mogoča zaradi različnih stopenj in obsega inkriminacije posameznih ravnanj med različnimi državami. Če je določeno ravnanje v neki državi opredeljeno kot kaznivo dejanje, je lahko v drugi le prekršek ali pa sploh ni kaznivo. Bistvene razlike so lahko tudi v kvalifikaciji posameznih vrst in pojavnih oblik oz. v strukturi celotne kriminalitete. Zato je primerjava kazalcev o kriminaliteti, kot sta npr.

kriminalitetno število ali preiskanost kriminalitete, med različnimi pravnimi sistemi metodološko izredno tvegana. Smiselna je le pri določenih vrstah hujših kaznivih dejanj, kot so umori, ropi, vlomi ipd., ki v različnih državah ponavadi pomenijo približno enako družbeno nevarnost in so zato na podoben način tudi inkriminirana.

Primerjava obremenjenosti Slovenije in sosednjih držav — Avstrije, Italije in Madžarske, z nekaterimi hujšimi oblikami kriminalitete — je za Slovenijo razmeroma ugodna. Za primerjavo kriminalitetnih števil in skupne preiskanosti pri umorih, spolnih deliktih, hudih telesnih poškodbah, ropih in roparskih tatvinah, vlomnih tatvinah ter kaznivih dejanjih v zvezi z mamili, je bila uporabljena Interpolova metodologija ter ustrezni statistični podatki iz leta 1990. Vir podatkov je Interpolov International Crime Statistics 1989—1990 ter Statistični podatki o kriminaliteti Ministrstva za notranje zadeve RS. Pri Sloveniji so prikazani tudi analogni podatki za leto 1992.

Primerjava podatkov kaže, da je bila Slovenija bolj obremenjena z umori kot Avstrija in Madžarska ter manj kot Italija. Raziskanost

GRAFIKON 3: Mednarodna primerjava strukture nekaterih hujših oblik kriminalitete

spolnih deliktov, hudih telesnih poškodb, ropov in roparskih tatvin, vlomnih tatvin in kaznivih dejanj v zvezi z mamili je bila boljše kot v sosednjih državah, pri navedenih deliktih pa v Sloveniji beležimo tudi najmanjše kriminalitetno število. Razmeroma ugodno sliko kriminalitete v Sloveniji pa skali primerjava kazalcev iz leta 1990 z letom 1992, saj se je problematika v zvezi s prikazanimi delikti zaostila.

Tabela 2: Mednarodna primerjava kriminalitete (kriminalitetno število — št. k. d. na 100 000 prebivalcev in skupna preiskanost)

		Država in leto obravnave				
		Avstrija 1990	Italija 1990	Madžarska 1990	Slovenija 1990	Slovenija 1992
umori	krim. št.	2,3	6,4	3,1	4,1	5,2
	preiskan.	96,1	45,3	92,5	93,8	93,1
spolni delikti	krim. št.	38,0	1,2	12,9	10,8	11,7
	preiskan.	66,7	73,2	70,4	93,4	92,2
hude telesne poškodbe	krim. št.	1,8	33,8	66,0	19,7	21,3
	preiskan.	95,0	80,4	81,8	97,2	97,4
ropi, roparske tatvine	krim. št.	51,9	64,2	27,6	7,6	12,2
	preiskan.	62,4	14,2	40,8	65,3	75,1
vlomne tatvine	krim. št.	1151,6	—	742,9	404,9	480,1
	preiskan.	16,5	—	24,9	33,3	33,5
k. d. v zvezi z mamili	krim. št.	69,5	53,5	0,4	10,0	13,4
	preiskan.	92,6	93,3	67,8	99,5	97,7

2. SPLOŠNA KRIMINALITETA

V splošno kriminaliteto sodijo t. i. klasična kazniva dejanja: delikti zoper življenje in telo, spolni delikti, premoženjski delikti ipd. Po reorganizaciji in ponovni opredelitvi pristojnosti operativnih skupin kriminalistične službe v letu 1990, sodijo k splošni kriminaliteti tudi kazniva dejanja v zvezi z mamili, orožjem in ponarejanjem denarja. Zaradi nevsklajenosti metodologije za obdelavo kaznivih dejanj z novo organizacijo dela organov za notranje zadeve, so v skupnem številu kaznivih dejanj splošne kriminalitete še vedno zajete poslovne goljufije in z njimi povezana kazniva dejanja (ponarejanje listin in zatajitve), ki od leta 1991 sodijo v gospodarsko kriminaliteto.

Organi za notranje zadeve so v letu 1992 obravnavali 51 209 kaznivih dejanj splošne kriminalitete oz. 27,7 % več kot leto prej. Struktura splošne kriminalitete je razvidna iz tabele 3.

2.1. Kazniva dejanja zoper življenje in telo

V tabeli 4 je prikazano število kaznivih dejanj zoper življenje in telo ter zoper spolno nedotakljivost in moralo v letih 1991 in 1992.

Nepreiskanih je ostalo 29 oz. 1,4 % kaznivih dejanj zoper življenje in telo (med njimi štirje umori) ter 18 oz. 7,8 % kaznivih dejanj zoper

Tabela 3: Struktura splošne kriminalitete

Skupine k. d.	St. k. d. 1991	St. k. d. 1992	Porast/ upad (v %)
— k. d. zoper druž. in zaseb. premoženje	34 103	43 838	28,5
— k. d. zoper življenje in telo	1 726	2 069	19,9
— k. d. zoper javni red in mir	797	1 549	94,4
— k. d. zoper svoboščine in pravice človeka	615	767	24,7
— k. d. zoper pravni promet	1 009	764	— 24,3
— k. d. zoper spl. var. ljudi in premož.	351	542	54,4
— k. d. zoper druge družbene vrednote	335	296	— 11,6
— k. d. zoper spolno nedotakljivost	232	231	— 0,4
— ostale skupine	918	1 153	30,7

spolno nedotakljivost in moralo. Za tovrstne delikte je bila značilna večja okrutnost in nasilje storilcev do žrtev, kot motiv za umor pa se v zadnjih letih pogosteje pojavlja koristoljubje,

Tabela 4: Število kaznivih dejanj zoper življenje in telo ter zoper spolno nedotakljivost in moralo v letih 1991 in 1992

Vrsta k. d.	1991	1992
— umor	39	43
— poskus umora	39	54
— detomor	1	3
— posebno huda telesna poškodba	28	21
— huda telesna poškodba	412	400
— lahka telesna poškodba	434	577
— ostala k. d. zoper življenje in telo	773	971
S k u p a j	1726	2069
— posilstvo	49	60
— poskus posilstva	44	39
— spolno nasilje	30	30
— kršitev spol. nedotakljivosti z zlorabo položaja	6	13
— spolni napad na osebo mlajšo od 14 let	92	76
— ostala k. d. zoper spolno nedotakljivost in moralo	11	13
S k u p a j	232	231

medtem ko so v preteklosti predstavljali značilen motiv sosedski ali družinski spori.

Med tovrstnimi kaznivimi dejanji je javnost najbolj vznemiril umor predsedniškega kandidata Ivana Krambergerja. Organi za notranje zadeve so kaznivo dejanje uspešno raziskali in ugotovili, da motiv v navedenem primeru ni imel političnega ozadja.

2.2. Kazniva dejanja zoper družbeno in zasebno premoženje

V letu 1992 je bilo odkritih 43 838 kaznivih dejanj zoper družbeno in zasebno premoženje oz. 28,5 % več kot leto prej. V zvezi z njimi so organi za notranje zadeve obravnavali 26 977 osumljencev, od tega kar 32,0 % mladoletnih. V strukturi premoženjske kriminalitete so se povečali predvsem delikti, ki so značilni za t. i. socialno pogojeno kriminaliteto (vlomi in tatvine iz avtomobilov, tatvine delov motornih vozil, tatvine iz različnih objektov). Delavci organov za notranje zadeve menijo, da je na porast teh

deliktov vplivalo poslabšanje splošnih socialnih razmer v Sloveniji.

Od skupnega števila premoženjskih deliktov je bilo preiskanih 20 735 oz. 47,3 % (leto prej — 45,0 %). Preiskanih je bilo 29,6 % velikih tatvin, 85,7 % roparskih tatvin, 73,7 % ropov, 56,6 % poškodovanj tuje stvari, 63,4 % požigov itd. Premoženjski delikti so v družbenem sektorju povzročili 1,7 milijarde tolarjev škode, v zasebnem sektorju pa 1,8 milijarde tolarjev škode.

Za premoženjske delikte v letu 1992 so bile značilne bolj nevarne in agresivne oblike. Poleg povzročene materialne škode so bila večkrat ogrožena tudi življenja napadenih oseb. Prihajalo je do naložb protipravno pridobljenega denarja v gostinske lokale in trgovine, nasilnih izterjav, obračunov med kriminalnimi skupinami, do izsiljevanj, ustrahovanj, groženj pričam ali očividcem, kakor tudi do poskusov podkupovanja uslužbencev organov za notranje zadeve.

Posamezni storilci in skupine, ki izvršujejo premoženjske delikte, so vedno bolj organizirani in mobilni. Kljub temu, da jih je bilo zaradi profesionalnega delovanja težko odkriti, so organi za notranje zadeve v preteklem letu izsledili in prijeli več posameznikov in skupin, ki so načrtno vlamljali v različne objekte.

Splošne značilnosti posameznih kaznivih dejanj zoper družbeno in zasebno premoženje so bile v primerjavi s prejšnjim letom naslednje:

— Število tatvin je poraslo od 14 463 na 15 255 oz. za 5,5 %. Skupna škoda je znašala 100,1 milijona tolarjev, preiskananost pa 45,3 %. Povečalo se je tudi število tatvin koles (od 2071 na 2832), medtem ko se je število žepnih tatvin zmanjšalo za 44,7 % (od 494 na 273), število tatvin iz stanovanja pa za 5,5 % (od 1026 na 970). Delavci organov za notranje zadeve ocenjujejo, da je manjše število žepnih tatvin posledica prekinjenih prometnih tokov na območju nekdanje Jugoslavije ter vzpostavitve južne državne meje, kar je zmanjšalo migracijo tovrstnih storilcev.

— Zaskrbljujoč je porast velikih tatvin (od 11 974 na 17 657), ki jih je bilo v letu 1992 za 47,5 % več kot leto prej. V družbenem sektorju je 3779 velikih tatvin povzročilo 380 milijonov tolarjev škode, v zasebnem sektorju pa 13 878 velikih tatvin 1,2 milijarde tolarjev škode. Med njimi je bilo 11 508 vlomov, od katerih je policistom uspelo preiskati 3645 oz. 31,7 % (leta 1991 — 30,3 %). Povečalo se je predvsem število vlomov z lomljenjem cilindričnih vložkov (več kot 50 % vseh vlomov). Vsi večji vlomi v stanova-

nja, stanovanjske hiše, trgovine in druge objekte so bili načrtovani (izbira objekta na podlagi prej zbranih informacij, opazovanje objekta, priprava na vlom, uporaba posebnih vlomilskih pripomočkov, delitev dela, organizirana preprodaja ukradenega blaga), storilci pa so odnašali predvsem denar, nakit, tehnične predmete in oblačila. Z vلمي je bilo najbolj obremenjeno območje Ljubljane.

Tabela 5: Število vlomov v nekatere objekte v letih 1991 in 1992

Vrsta k. d.	1991	1992	Porast/ upad (v %)
vlom v trgovino	621	645	3,86
vlom v stanovanje	560	554	-1,07
vlom v stanovanjsko hišo	1064	1100	3,38
vlom v vikend	906	827	-8,72
vlom v šolo	135	224	65,93
vlom v gostinski lokal	509	537	5,50
vlom v pošto	23	6	-73,91
vlom v kiosk	312	351	12,50
vlom v denarno ustanovo	5	7	40,00

— Število drznih tatvin je upadlo od 290 na 278, preiskananost pa je znašala 55,0 %. Med njimi so bili najznačilnejši primeri nenadnega odvzema torbic, storilci in žrtve teh dejanj pa so pogosteje mlajše osebe.

— Organi za notranje zadeve so obravnavali 213 (leto prej — 220) ropov in 28 roparskih tatvin ter preiskali več kot dve tretjini tovrstnih kaznivih dejanj. Na zmanjšanje števila ropov je vplivalo odkritje več roparskih skupin na območju Ljubljane in postavitev južne državne meje, ki je zmanjšala migracijo storilcev. Močno je upadlo število oboroženih ropov na banke, pošte, bencinske črpalke, prevoze in prenose gotovine ter druge denarne ustanove. V 45 primerih so bili ropi izvršeni na nevarnejši način (v stanovanjih ali stanovanjskih hišah ob grožnji z orožjem ali z zvezanjem oškodovancev). Policisti so obravnavali tudi rop, ki se je končal s smrtjo napadene osebe.

— Nadaljevala se je težnja naraščanja tatvin avtomobilov (od 353 na 431 oz. za 22,1 %). Odkriti primeri kažejo, da so storilci ukradena

vozila preprodajali na krizna območja nekdanje Jugoslavije in v vzhodnoevropske države (Poljska, Rusija). Preiskananost je znašala 23,7 %. Število vlomov v avtomobile se je povečalo za več kot 1000 primerov (od 3027 na 4126), največ pa jih je bilo v ožjih mestnih središčih.

— Število goljufij je poraslo za 45,2 % (od 2637 na 3828), skupna škoda pa je znašala 1,6 milijarde tolarjev. Pojavljale so se zelo nevarne oblike goljufij, povezanih z zavarovalništvom (najem avtomobilov in prijava njihovih fiktivnih tatvin).

— Zabeleženo je bilo 71 požigov. Večina požigov je bila v zasebnem sektorju (62), ki je bil z njimi oškodovan za 39,7 milijona tolarjev. Ne-preiskanih je ostalo 26 požigov.

— Število izsiljevanj je poraslo od 52 na 148 primerov. Pri dokazovanju teh kaznivih dejanj so se policisti srečevali z velikimi težavami, saj oškodovanci iz strahu pred maščevanjem storilcev ali bojazni, da bi bila odkrita tudi njihova nezakonita dejavnost, največkrat ne želijo sodelovati z organi pregona.

— Organi za notranje zadeve so obravnavali tudi 4259 poškodovanj tuje stvari, 1268 prikrievanj, 141 zatajitev, 138 nezakonitih vselitev itd.

2.3. Kazniva dejanja zoper javni red in mir ter zoper splošno varnost ljudi in premoženja

Število kaznivih dejanj zoper javni red in mir je naraslo od 797 na 1549 oz. za 94,4 %. Visok porast je predvsem posledica povečanja števila kaznivih dejanj nasilniškega obnašanja (od 398 na 509) in igranja na srečo (od 46 na 606). Na zahtevo javnega tožilca so organi za notranje zadeve na območju Slovenije pregledali več gostinskih lokalov in pri tem zasegli večje število igralnih avtomatov.

Povečalo se je tudi število kaznivih dejanj zoper splošno varnost ljudi in premoženja (od 351 na 542 oz. za 54,4 %). Statistični podatki kažejo porast vseh vrst kaznivih dejanj iz te skupine (povzročitev splošne nevarnosti od 185 na 239, povzročitev požara iz malomarnosti od 45 na 131, huda kazniva dejanja zoper splošno varnost od 46 na 60 itd.). Skupna škoda je znašala 256,6 milijonov tolarjev.

2.4. Mamila

V letu 1992 se je nadaljeval trend naraščanja skupnega števila kaznivih dejanj v zvezi z mamili.

Tabela 6: Število kaznivih dejanj in osumljencev

Kaznivo dejanje	Število k. d.		Porast/ upad (v %)	Število osumljencev	
	1991	1992		1991	1992
neupr. proizv. in promet z mamili omogočanje	95	176	85,3	100	234
uživanja mamil	107	88	-17,8	110	91
s k u p a j	202	264	30,7	210	325

Organi za notranje zadeve so obravnavali 176 kaznivih dejanj neupravičene proizvodnje in prometa z mamili oz. 85,3 % več kot leto prej ter 88 kaznivih dejanj omogočanja uživanja mamil oz. 17,8 % manj. Zaradi suma storitve teh kaznivih dejanj so ovadili 325 osumljencev. Število prekrškov po zakonu o mamilih se je povečalo od 142 na 255 oz. za 79,6 %. Policisti so obravnavali tudi 9 (leto prej — 6) smrtnih primerov zaradi uživanja mamil. V vseh devetih primerih je smrt povzročila prevelika količina heroína.

Visok porast števila obravnavanih kaznivih dejanj neupravičene proizvodnje in prometa z mamili je tako posledica naraščanja tihotapstva in razpečevanja mamil, kot tudi dejavnosti slovenske policije, ki se je usmerila predvsem na odkrivanje tranzitnih poti in trgovine z mamili. Pri tem so se policisti srečevali z vedno bolj organiziranimi kriminalnimi skupinami ter mednarodnim tranzitom mamil. Zaradi vojne na območju nekdanje Jugoslavije so nekatere kopenske tihotapske poti iz Bližnjega vzhoda proti zahodni Evropi obšle Slovenijo (preko Madžarske), še vedno pa skozi Slovenijo poteka glavna tranzitna pot tihotapljenja mamil v Italijo in naprej v zahodno Evropo. Ena od vmesnih točk na tej poti je letališče Brnik, kjer je slovenska policija v zadnjih mesecih 1992. leta odkrila 6 tujih državljanov s približno 10 kg heroína. Zelo uspešno je bilo tudi sodelovanje med slovenskimi in avstrijskimi varnostnimi organi, saj so v skupnih akcijah v treh primerih zasegli 2,5 kg heroína.

Leta 1992 so slovenski policisti zasegli skupaj 15 883 g heroína, 115 g kokaina, 19 322 g marihuane, 7286 g hašiša, 228 kosov LSD in 400 tablet heptanona. V primerjavi s prejšnjimi leti se je povečal predvsem zaseg heroína.

2.5. Orožje

Statistični podatki o kaznivih dejanjih v zvezi z orožjem, strelivom in eksplozivom kažejo, da je slovenska policija v letu 1992 obravnavala precej manj kaznivih dejanj kot leto prej, ko je zaradi vojne v Sloveniji in na Hrvaškem prišlo do izjemnega naraščanja tovrstnih kaznivih dejanj.

Tabela 7: Število kaznivih dejanj in osumljencev

Kaznivo dejanje	Število k. d.		Porast/ upad (v %)	Število osumljencev	
	1991	1992		1991	1992
nedovoljena trgovina	138	18	-87,0	179	25
nedov. proiz. orož. (220. čl. KZ RS)	45	74	64,4	70	90
tihotapstvo orož. in streliva	148	13	-91,2	172	15
s k u p a j	331	105	-68,3	421	130

Organi za notranje zadeve so obravnavali 105 takšnih kaznivih dejanj oz. 68,3 % manj kot leta 1991 ter pri tem ovadili 130 oseb. Število prekrškov po Zakonu o orožju pa se je povečalo od 1318 na 1413 oz. za 7,2 %. Kljub statistično nižjemu številu obravnavanih kaznivih dejanj in osumljencev, je tovrstna kriminaliteta v letu 1992 začela dobivati znamenja mednarodno organiziranega kriminala. Zaradi vojne na območju nekdanje Jugoslavije in embarga na uvoz orožja ter zaradi ogromnega dobička, ki ga prinaša preprodaja orožja, je Slovenija prevzela vlogo tranzitnega območja za preprodajo orožja. Kriminalne skupine v Sloveniji, ki so bile v začetni fazi predvsem odjemalec orožja, so se pričele v sodelovanju s podobnimi skupinami v tujini ukvarjati z večjimi nakupi in preprodajanjem orožja v republike bivše Jugoslavije in v Italijo.

2.6. Ponarejen denar

Ponarejanje in razpečevanje ponarejenega denarja, ki zadnja leta stalno narašča, se je v letu 1992, zaradi ponarejanja toolarskih bonov, še posebej povečalo. Odkriti so bili tiskani ponaredki, fotokopirani in predrugačeni boni. Organi za notranje zadeve so obravnavali 533 kaznivih dejanj ponarejanja denarja oz. 313,2 % več kot

leto prej. Zaradi teh kaznivih dejanj so obravnavali 218 (leto prej — 36) osumljencev.

Poseben problem v letu 1992 je bilo razpečevanje ponarejenih tisoč-tolarskih bonov. Od začetka junija, ko so bili najdeni prvi ponaredki, pa do konca leta, je slovenska policija v sodelovanju s tujimi varnostnimi organi odkrila 248 000 ponarejenih bonov, v obtok pa je prišlo samo 9265 ponaredkov. Uspešna akcija odkrivanja ponarejanja in razpečevanja ponarejenih tolarjev je preprečila motnje v denarnem obtoku, ki bi lahko ogrozile gospodarski sistem, če bi storilcem uspelo razpečati celotno količino ponaredkov. Pri tem je bila odkrita dobro organizirana mreža razpečevalcev.

Policisti so uspešno preprečili tudi razpečevanje tujega ponarejenega denarja, in sicer 72 900 ameriških dolarjev, 376 000 avstrijskih šilingov ter 15 400 nemških mark.

Razpečevanje ponarejenega denarja v Sloveniji je že preraslo posamezne vnovčitve na črnem trgu in kaže razsežnosti organiziranega mednarodnega kriminala, ki nastopa bodisi kot samostojno organiziran posel, ali pa se prepleta z nedovoljeno trgovino z orožjem, mamili in prodajo ukradenih vozil.

3. GOSPODARSKA KRIMINALITETA

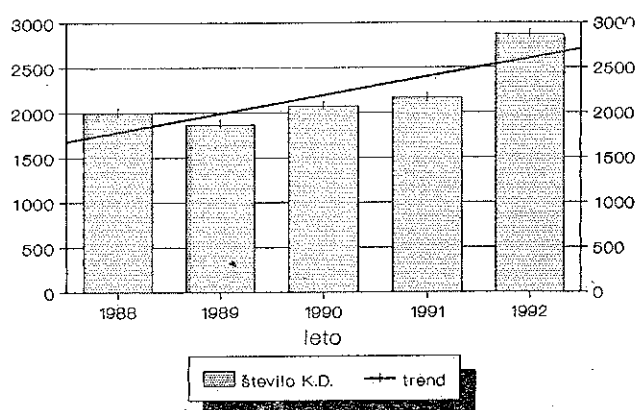
S prehodom na tržni sistem gospodarjenja in s tem povezanimi spremembami lastniških in organizacijskih oblik gospodarskega sistema ter z večjo liberalizacijo zunanje trgovine in tujih vlaganj, so se spremenile tudi pojavne oblike gospodarskega kriminala. Tako se slovenska policija v zadnjih dveh letih pogosteje srečuje s kaznivimi dejanji, ki so povezana:

- s stečaji podjetij (npr. kazniva dejanja povzročitve stečaja, oškodovanja upnikov),
- z lastninjenjem dosedanjih družbenih podjetij,
- s poslovanjem zasebnih podjetij na domačem in tujem trgu (predvsem poslovne goljufije in utaje davkov),
- s poslovanjem državnih uradnikov s proračunskimi sredstvi (korupcija, nenadzorovana in nesmotrna poraba teh sredstev),
- s poslovanjem tujih in domačih državljanov z vrednostnimi papirji (menične in čekovne goljufije) ter
- z akreditivnim poslovanjem in drugimi oblikami plačilnih instrumentov s tujino (zlorabe

teh instrumentov na škodo bank ali večjih izvoznih podjetij).

V letu 1992 se je število kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete, v primerjavi s preteklim letom, povečalo od 2164 na 2876 oz. za 32,9 %, kar pomeni nadaljevanje naraščanja števila teh kaznivih dejanj od 1989. leta dalje.

GRAFIKON 4: Število kaznivih dejanj od leta 1988 do 1992*

Močno se je povečalo tudi število poslovnih goljufij in drugih kaznivih dejanj v zvezi s poslovnimi goljufijami, ki doslej niso bila šteta h gospodarski kriminaliteti. Policisti so obravnavali 329 poslovnih goljufij ter 111 kaznivih dejanj splošne kriminalitete, ki so bila povezana s poslovnimi goljufijami (ponarejanje listin in zatajitve), kar kaže, da je bil porast gospodarske kriminalitete dejansko še višji (skupaj s poslovnimi goljufijami je bilo v letu 1992 odkritih in obravnavanih 3316 kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete).

V strukturi gospodarske kriminalitete se je povečalo število kaznivih dejanj zoper delovno razmerje in socialno varnost za 128,6 % (od 28 na 64), zoper uradno dolžnost in javna poobla-

* Ker kazniva dejanja ponarejanja denarja, trgovanja z zlatim denarjem ali zlatom, nedovoljene trgovine in kazniva dejanja po carinskem zakonu od leta 1991 ne sodijo več v gospodarsko, temveč v splošno kriminaliteto, so zaradi primerljivosti podatkov v grafikonu vsa ta kazniva dejanja izločena iz skupnega števila kaznivih dejanj tudi v letih 1988, 1989 in 1990. Po drugi strani v skupnem številu kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete še niso zajete poslovne goljufije in tista kazniva dejanja splošne kriminalitete (ponarejanje listin in zatajitve), ki so bila obravnavana v zvezi s poslovnimi goljufijami in od leta 1991 sodijo med gospodarsko kriminaliteto.

stila za 96,6 % (od 59 na 116), zoper upravljanje družbenih sredstev in naravna bogastva za 26,2 % (od 1462 na 1845), število kaznivih dejanj po ostalih poglavjih kazenskega zakona pa za 38,4 % (od 615 na 851).

V naslednji tabeli je prikazano število najbolj značilnih gospodarskih deliktov v letih 1991 in 1992.

Tabela 8: Število pomembnejših kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete

Kazniva dejanja	1991	1992	Porast/ upad (v %)
— zloraba položaja ali pravic odg. osebe	222	273	22,97
— zloraba pooblastil	56	26	—53,57
— sklenitev škodljive pogodbe	22	29	31,82
— zatajitev davščin idr. družb. dajatev	48	70	45,83
— poneverba	157	151	—3,82
— ponarejitev ali uničenje posl. listin	150	131	—12,67
— nevestno gospodarjenje	42	27	—35,71
— neupravičena uporaba	57	40	—29,82
— zloraba uradnega položaja ali uradnih pravic	24	51	112,50
— ponarejitev ali uničenje uradne listine	6	21	250,00
— dajanje podkupnine	16	28	75,00
— jemanje podkupnine	5	11	120,00
— ponarejanje vrednotnic	377	580	53,85
— izdaja nekritega čeka	232	263	13,36

Med navedenimi gospodarskimi delikti je bil v letu 1992 opazen upad kaznivih dejanj zlorabe pooblastil (od 56 na 26), nevestnega gospodarjenja (od 42 na 27) ter neupravičene uporabe (od 57 na 40). Povečalo pa se je število kaznivih dejanj ponarejitve ali uničenja uradne listine (od 6 na 21), jemanja podkupnine (od 5 na 11), zlorabe uradnega položaja ali uradnih pravic (od 24 na 51), dajanja podkupnine (od 16 na 28), ponarejanja vrednotnic (od 377 na 580), zatajitve

davščin in drugih družbenih dajatev (od 48 na 70), sklenitve škodljive pogodbe (od 22 na 29), zlorabe položaja ali pravic odgovorne osebe (od 222 na 273) in izdaje nekritega čeka (od 232 na 263).

K visokemu porastu gospodarske kriminalitete je prispevalo tudi povečanje števila kaznivih dejanj gozdne tatvine za 71,4 % (od 517 na 886). Večje število gozdnih tatvin in drugih lažjih gospodarskih deliktov (nezakonit lov, uničevanje gozdov ipd.) ter ponarejanja vrednotnic in izdaje nekritega čeka je med drugim odraz poslabševanja življenjskih razmer ljudi, ki so iskali možnosti za preživetje v teh družbeno manj nevarnih, vendar bolj množičnih oblikah gospodarskega kriminala.

Največ kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete je bilo zabeleženih v gozdarstvu (453) ter na področju financ in poslovnih storitev (365); nato v notranji trgovini (179), v industriji in rudarstvu (168) ter v državnih organih in političnih organizacijah (168). Najpogostejša kazniva dejanja v posameznih dejavnostih so razvidna iz naslednje tabele.

Tabela 9: Najpogostejša kazniva dejanja v posameznih dejavnostih (prikazana so samo tista kazniva dejanja, ki jih je bilo v posamezni dejavnosti najmanj 20)

Panoga	Gozdna tatvina	Izdaja nekritega čeka	Zloraba pol. odgovorne osebe	Nezakonit lov	Zatajitev davščin	Ponarejanje vrednotnic	Poneverba
gozdarstvo	430	—	—	—	—	—	—
finance in poslovne stor.	—	240	51	—	—	36	—
industrija in rud.	—	—	70	—	—	—	30
notranja trgovina	—	—	59	—	—	38	31
društva ipd.	—	—	—	53	—	—	—
drž. org. in pol. org.	—	—	—	—	48	—	—
kmetijstvo in ribištvo	22	—	—	—	—	—	—
promet in zveze	—	—	—	—	—	—	21

Organi za notranje zadeve so se pri odkrivanju gospodarske kriminalitete v letu 1992 srečevali z novimi oblikami gospodarskega kriminala, ki za prejšnja leta niso bile značilne. Ker lastninska zakonodaja ni bila pravočasno sprejeta, so si v številnih podjetjih na različne načine protipravno prilaščali družbeno lastnino. Obravnavani primeri »divje privatizacije« so pokazali nekaj tipičnih oblik škodljivega prilaščanja družbenega kapitala.

Eno od oblik je predstavljalo lastninjenje slovenskih družbenih podjetij, ko so tujci ali tuja podjetja sovlagali v družbeno podjetje ali ustanavljali nova mešana podjetja. Podobno lastninjenje družbenih podjetij so izvajala tuja ali lastna, v tujini ustanovljena podjetja.

Druga oblika protipravnega prilaščanja družbenega premoženja pri lastninjenju podjetij je bila ustanavljanje vzporednih (»by pass«) podjetij. To so zasebna podjetja, ki so jih ustanavljali vodilni iz družbenih podjetij sami ali skupaj z drugimi zaposlenimi, zato da so na zasebna podjetja prenesli najbolj donosne posle (ali pa brezplačno oz. za nizko najemnino tudi stroje in opremo družbenega podjetja), ali pa so zasebna podjetja vključili v že utečene posle družbenega podjetja, za kar so prejemale provizijo.

Nezakonito lastninjenje družbenega premoženja se je kazalo tudi v obliki:

— programiranih stečajev (prenosa premoženja družbenih podjetij na zasebna, bodisi brezplačno ali po izredno nizki ceni, tako da so družbena podjetja ostala brez možnosti za poslovanje in propadla),

— nenamenske ali nekontrolirane uporabe sredstev republiškega proračuna,

— fiktivnih vplačil deležev (pri preoblikovanju družbenih podjetij v podjetja v mešani lasti ali v delniške družbe so za vplačilo deležev porabili družbena sredstva ali dolgoročne kredite pod izjemno ugodnimi pogoji) in

— v obliki napak pri registraciji podjetij v mešani lasti (sodišča so registrirala podjetja v mešani lasti brez izpolnitve materialnega pogoja, tj. vplačila ustanovnega deleža, ki je podlaga za uveljavljanje upravljalških pravic in udeležbe pri dobičku).

Kriminalistična služba je v obravnavanih primerih nezakonitega lastninjenja družbenega premoženja odgovorne osebe najpogosteje ovdala zaradi suma storitve kaznivega dejanja zlorabe položaja ali pravic odgovorne osebe, sklenitve škodljive pogodbe, zlorabe uradnega po-

ložaja ali uradnih pravic, povzročitve stečaja, ponareditve ali uničenja poslovnih listin ter oškodovanja upnikov. Poleg tega je na podlagi 49. člena Zakona o lastninskem preoblikovanju podjetij Službi družbenega knjigovodstva podala zahtevke za uvedbo postopka revizije v 78 primerih lastninjenja, pri katerih obstaja utemeljen sum, da je prišlo do oškodovanja družbene lastnine.

Elementi organiziranega kriminala so se pokazali predvsem na zunanjetrgovinskem področju. Obravnavani so bili trije primeri, ki predstavljajo nadaljevanje goljufij z akreditivi in tujimi menicami iz leta 1991, za kar so bile osumljene iste osebe. S temi dejanji so si pridobili veliko protipravno premoženjsko korist oz. povzročili ogromno škodo. V dveh primerih je bil podan utemeljen sum kaznivih dejanj goljufije, pri katerih so tujci sami ali skupaj s slovenskimi državljani z zlorabo instrumentov mednarodnega plačilnega prometa ogoljufali naša podjetja.

Zaradi poslabšanja gospodarskih razmer, neustrezne zakonodaje, počasnega dela sodišč, predvsem pa zaradi velikega števila nesolventnih zasebnih podjetij, so močno porasle poslovne goljufije. Podjetja so za plačilo ali zavarovanje plačila blaga izdajala akceptne naloge, čeprav so vedela, da na žiro računih nimajo in tudi ne bodo imela sredstev za njihovo pokritje. Na ta način so prišla do blaga, ki ga niso nikoli plačala. Poleg tega pogostega načina storitve so se pojavljale goljufije, pri katerih so posamezniki ali skupine uporabili ponarejene dokumente, s katerimi so si na škodo trgovskih podjetij ali bank pridobili veliko premoženjsko korist.

Na področju zunanjetrgovinskega poslovanja je bilo več primerov kaznivih dejanj, ki so bila povezana z dejanskim ali fiktivnim izvozom blaga iz Slovenije, pri čemer so odgovorne osebe v podjetjih večkrat pridobile ogromno protipravno premoženjsko korist.

Na področju davčne politike je bilo obravnavanih več davčnih deliktov, zlasti davčnih zatajitev, ki izvirajo iz osnovne dejavnosti in zatajitev davščin od dobička iz kapitala pri prodaji stanovanj ali osebnih avtomobilov. Več je bilo tudi utaj oz. neplačevanja prometnega davka, ko so zasebna podjetja fiktivno prikazala prodajo blaga podjetjem ali izvoz, dejansko pa so blago neevidentirano prodala končnim potrošnikom. Pri nekaterih primerih davčnih zatajitev je bila ugotovljena tudi zloraba uradnega položaja carinikov.

Na področju zavarovalništva je bilo podanih nekaj kazenskih ovadb zoper odgovorne osebe, ki so omogočile zavarovalniške goljufije, zlasti pri avtomobilskem kasko zavarovanju, ko je bila izplačana zavarovalnina višja od nastale škode ali pa je bila celo večkrat izplačana. Inšpektorji urada za gospodarsko kriminaliteto so sodelovali tudi pri odkrivanju zlorab nekaterih odgovornih uslužbencev organov za notranje zadeve, ki so zadrževali ali uničevali predloge za uvedbo postopka o prekršku in s tem omogočili ljudem, da so z zavarovalniško goljufijo pokrili avtomobilsko škodo, ki je nastala v prometnih nezgodah, povzročenih pod vplivom alkohola.

Organi za notranje zadeve so v letu 1992 sami odkrili 1280 (v letu 1991 — 993) kaznivih dejanj gospodarske kriminalitete, kar predstavlja 44,5 % (45,9 %) odkritih in obravnavanih tovrstnih kaznivih dejanj. Oškodovana podjetja in druge pravne osebe so odkrile 637 (416) kaznivih dejanj, oškodovane fizične osebe 522 (390), neoškodovane fizične osebe, podjetja in druge pravne osebe 218 (156), pravosodni organi 146 (158), služba družbenega knjigovodstva 16 (3) in ostali subjekti 57 (48) kaznivih dejanj.

4. OSUMLJENCI KAZNIVIH DEJANJ

4.1. Splošni podatki o osumljencih in oškodovancih

Zaradi utemeljenega suma storitve kaznivih dejanj je bilo v letu 1992 enkrat ali večkrat obravnavanih 37 737 (leto prej — 28 899) osumljencev, od tega 24,6 % mladoletnih. Med vsemi osumljenci je bilo 5182 oz. 13,7 % predkaznova-

nih in sicer 1826 enkrat, 869 dvakrat, 2487 pa trikrat ali večkrat. Zaradi enakega kaznivega dejanja je bilo predkaznovanih 2492 oz. 6,6 % osumljencev, od tega enkrat 1046, dvakrat 493, trikrat ali večkrat pa 943 osumljencev.

Število osumljencev je statistično in ne pomeni dejanskega števila ovadenih oseb. Nekdo, ki je bil npr. v istem letu ovaden večkrat, se večkrat pojavi tudi v skupnem številu osumljencev. Zato je statistično število osumljencev večje od dejanskega.

Statistični podatki zadnjih petih let kažejo, da se povprečna starost osumljencev vedno bolj znižuje, medtem ko se povečuje delež osumljencev slovenske narodnosti.

V zvezi z oškodovanci se povečuje delež kaznivih dejanj, katerih žrtve so bile fizične osebe (od 66,9 % v letu 1988 do 74,3 % v letu 1992). Med njimi je bilo povprečno 5 % mlajših od 18 let. Tudi v letu 1992 se je povečalo število kaznivih dejanj, pri katerih so bili žrtve otroci in mladoletniki, saj je bilo med 40 159 (leto prej — 30 907) kaznivimi dejanji, pri katerih so bile žrtve fizične osebe, 2197 (1616) kaznivih dejanj z žrtvami, mlajšimi od 18 let.

Od skupnega statističnega števila ovadenih osumljencev, jih je bilo 34 761 obravnavanih zaradi deliktov splošne ter 2976 oz. 7,9 % zaradi deliktov gospodarske kriminalitete. Med ovadenimi zaradi gospodarskih deliktov je bilo največ direktorjev — 316, od tega 277 generalnih, 36 finančnih in 3 komercialni direktorji. Temu sledi 198 komercialistov in trgovcev, od tega 103 prodajalci, 48 trgovskih poslovodij, 35 komercialistov, 9 trgovskih zastopnikov in 3 trgovski potniki; 96 zaposlenih v gostinstvu in turizmu; 72

Tabela 10: Struktura osumljenih storilcev k. d.

Starost in narodnost	1988		1989		1990		1991		1992	
	štev.	%	štev.	%	štev.	%	štev.	%	štev.	%
14—16 let	1 895	6,69	2 462	8,83	3 032	11,00	3 296	11,41	4 575	12,12
16—18 let	2 960	10,44	2 951	10,58	3 065	11,12	3 441	11,91	4 714	12,49
18—21 let	4 801	16,94	3 857	13,83	3 773	13,69	4 356	15,07	6 259	16,59
21—30 let	8 397	29,63	8 066	28,92	7 738	28,08	7 967	27,57	9 536	25,27
30 let in več	10 274	36,25	9 529	34,17	9 949	36,10	9 805	33,93	12 611	33,42
neznana starost	15	0,05	1 023	3,67	2	0,01	34	0,12	42	0,11
SKUPAJ	28 342	100,00	27 888	100,00	27 559	100,00	28 899	100,00	37 737	100,00
Slovinci	18 817	66,39	19 006	68,15	19 414	70,45	20 732	71,74	29 330	77,72
ostali	9 525	33,61	8 882	31,85	8 145	29,55	8 167	28,26	8 407	22,28

finančno-knjigovodskih uslužbencev, od tega 23 računovodij, 13 blagajnikov in 36 ostalih uslužbencev; 55 administrativnih uslužbencev; 19 carinskih, tržnih in davčnih inšpektorjev; ter 2220 oseb z drugimi poklici.

4.2. Kriminaliteta mladoletnih osumljenecv

Mladoletniška kriminaliteta se povečuje že nekaj let, kar je razvidno iz naslednje tabele.

Tabela 11: Delež kaznivih dejanj mladoletniške kriminalitete in obravnavanih mladoletnikov od leta 1988 do 1992

Leto	Število vseh k. d.	Delež k. d. mladoletnikov	Število vseh osumljenecv	Delež mladoletnikov
1988	38 735	9,81	28 342	17,13
1989	39 967	9,85	27 888	19,41
1990	38 353	11,21	27 559	22,12
1991	42 250	11,15	28 899	23,31
1992	54 085	12,52	37 737	24,62

V letu 1992 so organi za notranje zadeve obravnavali 9289 mladoletnikov zaradi utemeljene suma storitve 6770 kaznivih dejanj. Glede na leto 1991 se je število obravnavanih mladoletnikov povečalo za 37,9 %, število njihovih kaznivih dejanj pa za 43,8 %.

Med mladoletniki so se pojavili profesionalni načini storitve kaznivih dejanj (lomljenje cilindričnih vložkov, žaganje, uporaba posebnih vlomskih pripomočkov), značilna zanje pa je bila tudi velika brutalnost pri izvrševanju nekaterih kaznivih dejanj (npr. ropov in roparskih tatvin). Mladoletniki in otroci so pogosto izvrševali kazniva dejanja v skupinah.

Zaskrbljujoč je porast kaznivih dejanj ropov, roparskih tatvin, velikih tatvin, goljufij, izsiljevanj, poškodovanj tuje stvari, nasilniškega obnašanja in ponarejanja denarja. V letu 1992 sta bila dva mladoletnika osumljena umora.

Mladoletniki so bili največkrat osumljeni storitve premoženjskih deliktov. Organi za notranje zadeve so obravnavali 6257 tovrstnih kaznivih dejanj oz. 44,8 % več kot leto prej. Statistični podatki kažejo močan porast večine tovrstnih kaznivih dejanj: tatvin (od 2125 na 2716),

velikih tatvin (od 1331 na 2035), ropov (od 49 na 60), goljufij (od 61 na 106), izsiljevanj (od 18 na 65), prikrivanj (od 206 na 439), poškodovanj tuje stvari (od 363 na 621) itd.

Kazniva dejanja zoper življenje in telo so porasla od 89 na 116, medtem ko je število kaznivih dejanj zoper spolno nedotakljivost in moralo upadlo od 26 na 23. Mladoletniki so bili osumljeni 31 hudih telesnih poškodb, 29 lahkih telesnih poškodb, 3 dokončanih posilstev, 4 poskusov posilstva in 12 spolnih napadov na osebo, mlajšo od 14 let.

Med ostalimi kaznivimi dejanji so porasla zlasti kazniva dejanja ponarejanja denarja (od 4 na 30), nasilniškega obnašanja (do 22 na 55), preprečitve uradnega dejanja uradni osebi (od 4 na 14) in povzročitve splošne nevarnosti (od 13 na 19).

Število kaznivih dejanj v zvezi z mamili je sicer padlo od 32 na 29, vendar policisti ocenjujejo, da je med mladimi vedno več uživalcev in preprodajalcev mamil. Mladoletniki so namreč izvrševali tudi druga kazniva dejanja z namenom, da bi prišli do denarja za nakup mamil.

SKLEPNA UGOTOVITEV

Za kriminaliteto v letu 1992 je značilno nadaljnje spreminjanje njene strukture in skokovit porast kaznivih dejanj, katerih skupno število pomeni svojevrsten rekord, saj toliko deliktov v enem letu še ni bilo zaznanih, odkar obstajajo primerljivi podatki zanje. Najbolj je poraslo število hujših premoženjskih deliktov (predvsem vlomov), zaskrbljujoče pa je bilo tudi naraščanje kaznivih dejanj z elementi nasilja in organiziranega kriminala ter gospodarske in mladoletniške kriminalitete.

Med najpomembnejšimi vzroki za takšno gibanje je poglobljanje ekonomske krize in nadaljnje zniževanje življenjske ravni v Sloveniji, nevsklajenost zakonodaje z uvajanjem tržnega gospodarstva ter bližina vojnih žarišč na ozemlju nekdanje Jugoslavije.

Kljub rekordnemu porastu kriminalitete, je bila slovenska policija razmeroma uspešna pri njenem odkrivanju in preiskovanju, saj so pravočasne organizacijske in kadrovske spremembe v organih za notranje zadeve omogočile prilaganje oblik in metod policijskega dela novim pojavnim oblikam in obsegu kriminalitete. To

potrjuje tudi primerjava s kriminaliteto sosednjih držav, ki je za Slovenijo še vedno razmeroma ugodna.

Med ovadenimi osumljenci se je nadaljevalo naraščanje deleža mladoletnikov iz prejšnjih let. Podatki kažejo, da je za kazniva dejanja osumljenih vedno več ljudi slovenske narodnosti ter da se povečuje delež kaznivih dejanj, katerih žrtve so fizične, zmanjšuje pa delež kaznivih dejanj, katerih žrtve so pravne osebe. Tudi po-

vpredna starost osumljencev je vedno nižja. V letu 1992 je bilo med vsemi starostnimi skupinami osumljencev največ 15-letnih fantov in deklet, kar je še posebej zaskrbljujoče.

Glede na to, da po drugi strani narašča tudi delež kaznivih dejanj, katerih žrtve so otroci in mladoletniki, postaja konvencionalna kriminaliteta v Sloveniji vedno bolj problem mladih ljudi, s tem pa tudi problem drugih družbenih institucij in ne samo organov pregona.

Viri:

— MNZ R Slovenije, Uprava kriminalistične službe: Poročilo o kriminaliteti in delu kriminalistične službe v letu 1992,

— MNZ R Slovenije, Uprava kriminalistične službe: Kriminaliteta in družbenopolitične spremembe v Sloveniji od leta 1989 dalje.

Crime in Slovenia in 1992

Staš Svetek, Analyst in Crime Investigation Unit, Ministry of Internal Affairs of the Republic of Slovenia, Štefanova 2, 61001 Ljubljana, Slovenia.

Crime statistics collected by the police agencies in Slovenia indicate a sudden rise of criminal offences handled by the police in 1992. The number of criminal offences has increased in comparison with the previous year from 42,250 to 54,085 offences, which is 28 per cent more. Such a number of criminal offences has never been recorded for any single year since the existence of the available comparable data. In property offences the number of burglaries in houses, buildings and vehicles has particularly increased, and in personal crimes there is a growing number of murders, especially those for profit, which is of particular concern. The appearance of criminal offences with elements of violence and crimes displaying organization of offenders (smuggling and trafficking of arms, drugs, counterfeited currency and stolen cars) points to the rising incidence of organized crime in Slovenia.

Juvenile delinquency has also shown a sharp rise in this period. These juvenile suspects were characterized by the more frequent application of professional methods of operation and a more violent

mode of offending. The mean age of suspects is slowly lowering. There was also a considerable rise in economic crime and particularly serious economic offences which caused a great material damage.

Out of the total number of criminal offences the police cleared up 55,5 per cent of offences or 30,021 criminal offences and filed complaints for 37,737 suspected offenders, referring the cases to the public prosecutor. The higher number of criminal offences handled and cleared-up criminal offences (7,082 offences more than the previous year) can be attributed to the relative efficiency of the police in detecting and investigating crime, since the rise in crime is generally accompanied by a respective decrease in the clearance rate. The more effective repression of crime is partially a result of better staffing and organizational changes in the crime investigation unit.

Key words: crime, statistics, criminal offences, the suspects, the police.

UDC 343/.7 (497.12) »1992«